

N:o 42.

Af herr **Gilljam**, om bibehållande vid vissa högre allmänna läroverk af den åt latinet och grekiskan för närvarande anslagna undervisningstiden.

Då jag, liksom många andra, har den lifliga öfvertygelsen, att vårt land allt fortfarande behöfver personer, som kommit i åtnjutande af klassisk bildning, är det ej underligt, att den senaste läroverkskommitténs förslag och Kungl. Maj:ts därpå grundade proposition om en ny organisation af våra allmänna läroverk, så vidt angår latinets och grekiskans ställning, framkallat djupa betänkligheter. Granskar man detta förslag och denna proposition, skall man lätt finna, att den ifrågasatta förändringen i de fem lägre klassernas nuvarande anordning är högst obetydlig. Blott i det enda afseendet är den af genomgripande betydelse, att det nu medgifna tillfället för lärjungarne att i fjärde och femte klasserna få undervisning i latin, i stället för i engelska och teckning, blifvit uteslutet. Den enda rimliga anledningen åter till denna åtgärd synes vara, att man velat åt den s. k. realskolan bevara dess enhetliga karaktär. Men icke kan väl den fördel, som denna enhetlighet beräknas komma att medföra, lida något det minsta afbräck för det vida öfvervägande flertalet vid några och sjuttio läroverk, om, med fullständigt bibehållande af den för dessa föreslagna undervisningsplanen, ett mindre antal får i fjärde och femte klasserna t. ex. vid fjorton läroverk utbyta engelska och teckning mot latin. Icke heller bör en sådan rättighet anses oförenlig med grunderna för en organisation, som redan på detta stadium, i den femte klassen, af praktiska skäl tolererar ett frivilligt ämne, franskan, utanför den egentliga timplanen och i gymnasiets båda

öfversta klasser i stor omfattning medgifver en förut obekant frihet att »bortvälja» ämnen. Men för latinstudiet, om ett sådant fortfarande skall finnas vid våra läroverk och kunna icke blott skänka lärjungarne verkligt gagn, utan äfven göra några af dem dugliga till kommande vetenskaplig verksamhet inom detta område, äro dessa båda år oundgängliga. Inlärandet af den rika formläran är naturligtvis ett oundgängligt villkor för språkets studium, men inlärandet af former kan ännu vara ett lämpligt studieföremål för tretton- eller fjortonåringar, men passar däremot icke för dem, som redan kommit upp på gymnasium, hvilkas förstånds mognad kräfver andra delar af ämnet att pröfva sina krafter på. Latinstudiet kan ej heller forceras utöfver en viss gräns; det behöfves här en viss tid, för att järjungen skall kunna med sig införlifva de kunskaper, som honom meddelas. Genom att låta latinet begynna på den tid, som för språket med hänsyn till dess art är den lämpligaste, vinnes för öfrigt både en välbehöflig lättnad i den svåra språkträngseln på gymnasiet och därtill den stora fördelen, att jämväl grekiskan, det andra klassiska språket för hvilket vi väl ock böra förbehålla oss några målsmän i framtiden, kan få börja i någorlunda rätt tid och icke, såsom efter den kungl. propositionen visar sig nödigt, uppskjutas och inskränkas till de två sista gymnasieåren. Jag är visserligen beredd på den invändningen, att äfven om latin och grekiska helt och hållet toges bort ur skolan och hänvisades till universitetet, dit de påstås rätteligen höra, skulle vi icke komma att lida brist på ämnessvenner för den klassiska filologien, lika litet som för andra ämnen, som först förekomma vid universitetet. Jag förnekar ej, att påståendet en och annan gång skulle komma att visa sig riktigt, men nog blefve detta rena undantagsfall. Den vetenskapliga forskningen är till sin natur internationell, och en yngling, som gör sitt inträde vid universitetet, riktar icke gärna sin vetenskapliga verksamhet på ett ämne, där han själf okunnig har att upptaga en eventuell vetenskaplig täflan med unge män från andra länder, som under sin föregående skoltid fått den grundligaste förberedelse för sina studier i ämnet och för längesedan undangjort de elementära delar af detta, som nu skulle blifva föremål för vår lärjunges sträfvan under åtskilliga år.

Under sådana förhållanden synes det vara en billig begäran, att vi åtminstone på några ställen skola få behålla det vi hafva. Vi hafva icke något öfverskott att afstå. I herr departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet, att den nuvarande undervisningen i klassiska språk vid läroverken längesedan upphört att afse bibringande af klassisk bildning och endast åsyftar att lägga en ganska anspråkslös grund-

val för fortsatta studier, nödgas jag till en icke oväsentlig del instämma. Blott den inskränkningen vill jag göra, att denna undervisning hittills dock visat sig kunna, om också icke fullt tillfredsställande, utgöra en dylik grundval och till och med, om än med dryg tidsuppoftning, möjliggöra lärjungarnes vetenskapliga utbildning vid universitetet, ty faktiskt hafva vi ännu ej blott äldre, utan äfven yngre klassiska filologer, som fullt förtjäna namnet vetenskapsmän. Däremot har jag svårt att förstå herr departementschefens i omedelbart sammanhang med nämnda yttrande gjorda uttalande, att han för sin del finner de klassiska språkens framtida trefnad vara väl tryggad genom det fyraåriga latینگymnasiet med tillfälle att under de båda sista åren lära grekiska och att han icke kan tillstyrka, att vid sidan häraf inrättas ett antal A-läroverk, hvilka sannolikt skulle föra en tynande tillvaro och icke åstadkomma nämnvärdt gagn i förhållande till därpå nedlagda kostnader. En försämring, och icke en förbättring, i de klassiska språkens ställning vid våra läroverk är väl dock att vänta, när man från de 6 år med 40 veckotimmar, som nu äro anvisade åt latinet, tager bort 2 år och 16 veckotimmar, och från grekiskans 4 år med 24 veckotimmar tager bort 2 år och 10 veckotimmar. Målet för gymnasiets undervisning i latin skulle, enligt hvad statsrådsprotokollet angifver, inskränkas till förmåga att öfversätta lättare latinsk prosa, inhämtande af någon kännedom om den romerska litteraturen samt härför erforderlig grammatisk kunskap. Detta uppställda mål sammanfaller ganska nära med det resultat, som för närvarande faktiskt uppnås. Då lärjungarnes allmänna förståndsmognad och deras i de fem nedre klasserna grundlagda kunskaper i främmande språk vid deras inträde på gymnasium torde komma att visa sig vara lika framdeles som hittills, och då den enligt statsrådsprotokollet fordrade klara uppfattningen af textinnehållet fortfarande torde komma att kräfvä ungefär samma mått af grammatiska detaljer som hittills, hyser jag grundade tvifvelsmål, huruvida det uppställda målet kan nås med de afsedda medlen. I statsrådsprotokollet lägges vikt vid det sofrade lärjungematerialet och valfriheten. Antagligen kommer äfven lärjungematerialet att fortfarande visa sig vara till sin beskaffenhet likartadt med det förutvarande. Lokala och ekonomiska hänsyn komma alltjämt att härvidlag spela en mycket afgörande roll. Mången för teoretiska studier föga begåfvad yngling öfvergår till gymnasium, därför att ett sådant finnes i hans stad och han ännu icke funnit någon annan sysselsättning, som passar honom; å andra sidan måste mången begåfvad lärjunge afstå från en öfvergång till gymnasium, därför att hans ekonomiska ställning icke tillåter det. Om val-

frihetens verkningar är ännu för tidigt att yttra sig; blott så mycket tillåter jag mig redan nu säga, att ett forceradt studium af latin på bekostnad af vissa andra gymnasiets ämnen, för hvilkas fulla tillgodogörande lärjungan nu först blifvit mogen, synes mig vara ej till gagn, utan till skada för hans allmänna bildning.

I statsrådsprotokollet anföras ytterligare några skäl mot bibehållande af läroverk med ungefär nuvarande ställning för de klassiska språken, hvilka jag anser mig böra bemöta. Det säges, att man ej kan vara öfvertygad om att allmänhetens intresse för de klassiska språken är så stort, att man kan påräkna ett tillräckligt antal lärjungar vid dylika läroverk. Det är möjligt, att detta påstående, om det också nu icke är riktigt, en gång kan blifva riktigt. Men här är det blott erfarenheten, som kan afgifva ett tillförlitligt vittnesbörd, och i hvarje fall måste det betraktas såsom en mycket klok och af nödig försiktighet påkallad åtgärd tills vidare att icke på denna punkt åstadkomma en för stark brytning med det bestående, innan man fått se verkningarna af det nya, som man står i begrepp att införa. Hvad vi vilja framhålla är, att det här gäller ett allmänt intresse, som icke är begränsadt af skolans väggar eller ens af hänsyn till den klassiska filologien. Så stort och mäktigt inflytande på vår nuvarande civilisation har den romerska och grekiska bildningen utöfvat, att dess verkningar skönjas, i större eller mindre mån, inom nästan alla de äldre vetenskaperna, historia, filosofi, teologi, juridik, ja till och med inom flere af naturvetenskaperna. Ostraffadt försöker man ej att afstänga sig från förbindelsen med denna vetenskapens gamla källa, så vida man tänker verksamt deltaga i vår tids vetenskapliga sträfvanden eller åtminstone vill kunna följa med och tillgodogöra sig de vetenskapens forskningar och resultat, som låta sig förnimmas från andra kulturländer. Med denna uppfattning är det klart, att jag kan tillerkänna blott en mycket ringa betydelse åt den såväl i kommittébetänkandet som i statsrådsprotokollet förekommande omständliga behandlingen af den frågan, hvilka föräldrar kunna hafva men af att på närmaste håll finna ett A-läroverk i stället för ett läroverk af den nya normaltypen. Endast så mycket anser jag böra erinras, att fördelen af att så att säga hemma hos sig påträffa just den art af läroverk, som önskas, blott kommer de föräldrar till godo, som bo i den ifrågavarande staden och dess omedelbara grannskap, under det att med nuvarande kommunikationer det för flertalet föräldrar är temligen likgiltigt, om de hafva två eller tio mil till det af dem sökta läroverket. Slutligen har jag ock att beröra den af läroverkskommittéen och i statsrådsprotokollet, äfven i annat samman-

hang, så idkeligen upprepade förmånen för lärjungar och föräldrar att vinna uppskof med afgörandet af lärjungens blifvande lefnadsbana. Äfven denna förmån har sin afvisida. En gång kommer det därhän, att valet måste göras, och det kan då visa sig, att lärjungen, bland de till buds stående, begagnat en studieväg, som beröfvat honom åtskilliga fördelar, åtminstone vållar honom en tidsförlust, som kunnat undvikas. Detta lærer nog aldrig kunna fullständigt förebyggas, och den enda tröst man har är, att, om den föregående undervisningen varit god, den alltid kommer till nytta. Att undervisningen i latin och grekiska i detta afseende icke står efter undervisningen i andra ämnen, torde få anses till fullo ådagalagdt genom en mer än tillräckligt lång erfarenhet. Ingen vågar påstå, att alumner med denna undervisning visat sig underlägsna andra i allmän bildning, i medborgerligt sinne eller i medborgerlig duglighet, och gäller det att genom komplettering i något eller några ämnen förvärfva sig kompetens för en viss befattning, brukar det gå vida lättare för dem, som läst latin och grekiska, att förvärfva sig de nödiga kunskaperna i de nya ämnena, än när kompletteringen skall gå i motsatt riktning.

För den uppfattning, jag här sökt göra gällande, har jag trott mig kunna påräkna stöd såväl af Riksdagens skrifvelse den 6 maj 1899, där det nämnes, att modifikationer satts i fråga rörande latinets uppflyttning till nedre sjätte klassen, liksom ock af det i kommittébetänkandet ofta omnämnda »Yttrande i läroverksfrågan 1899», där det föreslås, att en A-linje, ungefär lika med den nuvarande i fråga om latinets samt med grekiska i de tre högsta klasserna (som enligt detta förslag utgjorde hela gymnasiestadiet), skulle finnas vid de tolf stiftsläroverken och vid ett af läroverken i Stockholm. Jämväl vid det af läroverkskommittéen afgifna betänkandet hafva af tre reservanter anförts skiljaktiga meningar, gående ut därpå, att ett visst antal så kallade A-läroverk borde upprättas, enligt tvennes åsikt tretton, enligt den tredjes försöksvis å några få orter.

Med hänvisning i tillämpliga delar till nämnda yttrande och reservationer, särskildt beträffande valet af lämpligaste platser för de sålunda ifrågasatta A-läroverken, och med erinran, att stiftsstädernas antal för närvarande utgör tretton, har jag blott att tillägga, att jag i afseende på dessa läroverks inordnande i den föreslagna nya läroverksorganisationen anser mig böra biträda det förslag, som läroverkskommittéen vid utredningen af denna fråga förberedelsevis uppgjort, och hemställer alltså,

att, i sammanhang med en eventuell förändrad organisation af rikets allmänna läroverk, vid fjorton högre allmänna läroverk, helst i stiftsstäderna och i Stockholm, måtte bibehållas en sexårig kurs i latin och en fyraårig kurs i grekiska, på sätt i den till läroverkskommittéens betänkande fogade bil. III närmare angifves.

Stockholm den 10 februari 1904.

G. F. Gilljam.